Plan for forebyggende arbeid for barn og unge
(2023-2033) Trygge voksne gir trygge barn
1

1 Forord

For å utvikle Sortland kommunes plan for forebyggende arbeid for barn og unge, ble det etablert en tverrfaglig og tverrsektoriell arbeidsgruppe som har jobbet fram dokumentet som legges fram for politisk behandling. Det har hele tiden vært en klar forståelse for at det er nødvendig å jobbe **ILAG** for å lykkes med å få fram en god plan. Barn og unge og deres familier må møte en kommune hvor kontinuitet og sammenheng preger vårt arbeid. Arbeidsgruppen har jobbet godt med god prosess og med et godt produkt som resultat. Dette er et godt utgangspunkt for det faktiske arbeidet som skal komme som konsekvens av denne planen. FORBUS (Forebyggende forum for arbeidet med barn og unge) har vært styringsgruppe for planarbeidet, for å sikre tverrfaglighet og tverrsektoriell forankring på ledernivå.

Kommunedirektøren ønsker å rette en stor takk til arbeidsgruppen som har jobbet fram Sortland kommunes plan for forebyggende arbeid, og lagt et godt grunnlag for at kommunen skal lykkes i å skape inkluderende fellesskap og gode og sammenhengende tjenester til barn og unge og deres familier.

Arbeidsgruppa har bestått av:
Kommunepsykolog, Andreas Lande.
Folkehelsekoordinator, Susann Hall.
Oppvekst/BTI/BTS, Odin Engamo.
SLT-koordinator, Randulf Nedrum.

Kultur/fritid, Øystein Lindbeck.
Helsestasjon, Helèn Bye.
NAV, Marit Rusten.
Barnehage, Siri Strand (Vestmarka).
Skole, Venche Johnsen (Sortland barneskole).

Sortland 24. mars 2023
Rita Johnsen, kommunedirektør

2 Innledning

Skrevet av kommunedirektør.

Sortland kommune skal være en god kommune å vokse opp i. Kommunen skal ha et tjenestetilbud som har god kvalitet i forhold til barn og unges behov. Det skal legges vekt på forebyggende arbeid, tidlig innsats og å gi et helhetlig tilbud til de som trenger spesiell hjelp. Undersøkelser viser at det er barn og unge i vårt lokalsamfunn som ikke trives og har det bra. Dette kan vi ikke akseptere, og både prosess og plan skal bidra til at kommunen i større grad lykkes med å forebygge utenforskap og fremme trivsel og mestring.

Barnevernsreformen trådte i kraft i 2022, og har som mål å styrke arbeid med forebygging og tidlig innsats. Reformen omtales også som en oppvekstreform, og for å lykkes med å nå målene i reformen og skape et inkluderende fellesskap må hele oppvekstfeltet jobbe sammen. Vi må ha en helhetlig tenkning, felles prioriteringer og jobbe strukturert. Sortland kommunes plan for forebyggende arbeid skal bidra gjennom å:

- Sette retning og rammer for det forebyggende arbeidet.
- Synliggjøre eksisterende tilbud.
- Være et grunnlag for videre utvikling av det forebyggende arbeidet i kommunen.

Ny barnevernlov stiller krav til at kommunen skal fremme gode oppvekstvilkår, gjennom tiltak for å forebygge at barn og unge utsettes for omsorgssvikt eller utvikler atferdsvansker. Loven stiller krav om at kommunen skal sørge for å samordne sitt tjenestetilbud til barn og familier, og at kommunestyret skal vedta en plan for det forebyggende arbeidet på dette feltet.

Sortland kommunes plan for forebyggende arbeid for barn og unge (2023-2033) etableres som en fagplan. Kommuneplanens samfunnsdel, ***ILAG om framtidas Sortland***, gir overordnet retning for hvordan vi skal sørge for at alle barn og unge har et godt oppvekstmiljø. Kommunedelplaner for oppvekstfeltet og helse og omsorg har konkrete målsetninger for hvordan vi skal få dette til.

3 Bakgrunn for planen

3.1 Formål

Formålet med planen er å danne en retning som forplikter Sortland kommune i sitt forebyggende arbeid rettet mot barn og unge. Hovedmålet er at barn og unge skal møte trygge og tydelige voksne som evner å ivareta deres behov. Vi vil skape et kollektivt voksen-ansvar som bidrar til å utjevne forskjeller og inkludere flere.

Med forpliktelsen følger en ressursgruppe som holder planens revisjonsarbeid i hevd og som oppdaterer handlingsdelen av planen. Denne ressursgruppen er beskrevet i 6.3.1 Samhandlingsarenaer som "Laget rundt barnet - arbeidsutvalg".

3.2 Avgrensinger

Vår målgruppe er barn og unge og våre viktigste "verktøy" eller påvirkningsfaktorer er voksne. Forebygging handler i sin reneste form om å forhindre at problemer oppstår, eller at de får utvikles fritt over tid. En kompleks problemstilling er gjerne utviklet over lang tid. Felles for denne typen problemstilling er likevel at de ofte har sin begynnelse i et fåtall bekymringer, vansker og/eller risikofaktorer. For å forebygge utvikling av komplekse problemer må vi arbeide på mange ulike områder, og i ulike perioder av et barns liv. I denne planen for forebygging har vi valgt å ikke definere alder på målgruppen barn og unge.

Vi erkjenner at forebyggingfeltet er bredt og har mange sider vi ikke kan ta inn i denne planen. Det gjelder infrastruktur som for eksempel idrettsanlegg og trafikksikkerhetstiltak. Disse områdene ivaretas av Kommunedelplan for idrett, fysisk aktivitet og naturopplevelser og Trafikksikkerhetsplanen.

Vi ønsker i denne planen å ha fokus på psykososiale forhold og helse hos barn og unge, i bred forstand.

3.3 Statlige føringer

Regjeringens stortingsmelding 6, som kom i 2019-2020 heter "Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO". I denne meldingen beskriver regjeringen *mål om en barnehage og skole som gir muligheter for alle barn og unge – uavhengig av sosial, kulturell og språklige bakgrunn, kjønn, kognitive og fysiske forskjeller.* Det innebærer mer tverrfaglig samarbeid og tilrettelegging for å lære mer, slik at de som jobber med barn og unge, skal ha høyere kompetanse og flere å spille på for å *forebygge utenforskap.* De skal på den måten hjelpe barn og unge som strever eller har behov for hjelp.

I januar 2022 trådte en viktig lovendring i kraft - **Barnevernsreformen**. Et av de viktigste målene i denne reformen er å styrke kommunens forebyggende arbeid og tidlig innsats. I loven stilles det krav til at kommunen skal vedta en plan for det *forebyggende arbeidet* i kommunen. Lovendringen understreker viktigheten av forebygging og samarbeid mellom de ulike delene av kommunen. Den gjør det i så stor grad at mange også har kalt det en *oppvekstreform*.

Kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderende praksis er et tiltak for ledere og ansatte i barnehager, skoler og PP-tjenesten, og skal bidra til at den spesialpedagogiske hjelpen er tett på de barna som har behov for det. Dette handler også om å *forebygge* utenforskap, og å kunne fange opp de som har, eller står i fare for å utvikle, vansker i skolen.

Sammen om barn og unges psykiske helse er en nasjonal veileder som nylig har vært ute på høring. Veilederen beskriver tiltak og tilpasninger for forebyggende og helsefremmende arbeid. Den beskriver krav til at det forebyggende arbeidet forankres i en kommunal plan, i tillegg til samarbeid mellom fagområder (for eksempel mellom oppvekst og helse) og nivåer (for eksempel mellom kommunen og sykehuset).

Etter **folkehelseloven** heter det også at kommunen *"skal ha oversikt over helsetilstand og påvirkningsfaktorer i kommunen",* og at denne oversikten "*skal inngå som grunnlag for arbeidet med kommunens planstrategi."* Helsedirektoratet har laget en **Veileder i systematisk folkehelsearbeid** som skal være til hjelp for å få oversikt over folkehelse og iverksette tiltak. Veilederen forklarer også tydelig plikten kommunene har til å iverksette tiltak på områdene med de største folkehelseutfordringene.

Forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten lovfester kommunens ansvar for forebyggende helsetjenester i helsestasjon, skolehelsetjeneste og barselomsorg. Den skal dekke rettigheter for gravide, barselkvinner og deres partnere, samt barn og unge i alderen 0-20 år. Hensikten med forskriften er å bidra til å fremme psykisk og fysisk helse, fremme gode sosiale og miljømessige forhold, forebygge sykdom og skader, utjevne sosiale helseforskjeller og forebygge, avdekke og avverge vold, overgrep og omsorgssvikt.

Nasjonal faglig retningslinje Helsestasjon, skolehelsetjeneste og Helsestasjon for Ungdom har til hensikt å være styrende for organisering av helse og omsorgstjenester for barn og unge. Retningslinjene er forankret i lovverk, og gir anbefalinger om hvordan kommuner kan løse de lovpålagte oppgavene knyttet til lavterskel helsehjelp, forebyggende og helsefremmende arbeid. Blant annet beskriver de ansvar for styring, samarbeid, tverrfaglighet og opplysningsplikt. De beskriver også at alle barn og unge 0-20 år skal ha tilgang til et helsestasjonstilbud, inkludert et tilbud til ungdommer opp til 20 år som ikke går på skole, og som ikke kan bruke skolehelsetjenesten.

3.4 Hva mener vi med forebygging?

Sortland kommune har tatt utgangspunkt i regjeringensrundskriv, Q-16/2007 – Forebyggende innsats for barn og unge, for å definere hva vi mener med forebygging. Denne definisjonen skal bidra til økt forståelse for at man spiller en viktig rolle i det helhetlige forebyggende arbeidet i kommunen.

«Forebygging for barn og unge innbefatter alt fra det som gjøres for å skape gode og trygge lokalsamfunn til innsats som spesielt retter seg mot å begrense, stanse eller snu en negativ utvikling».

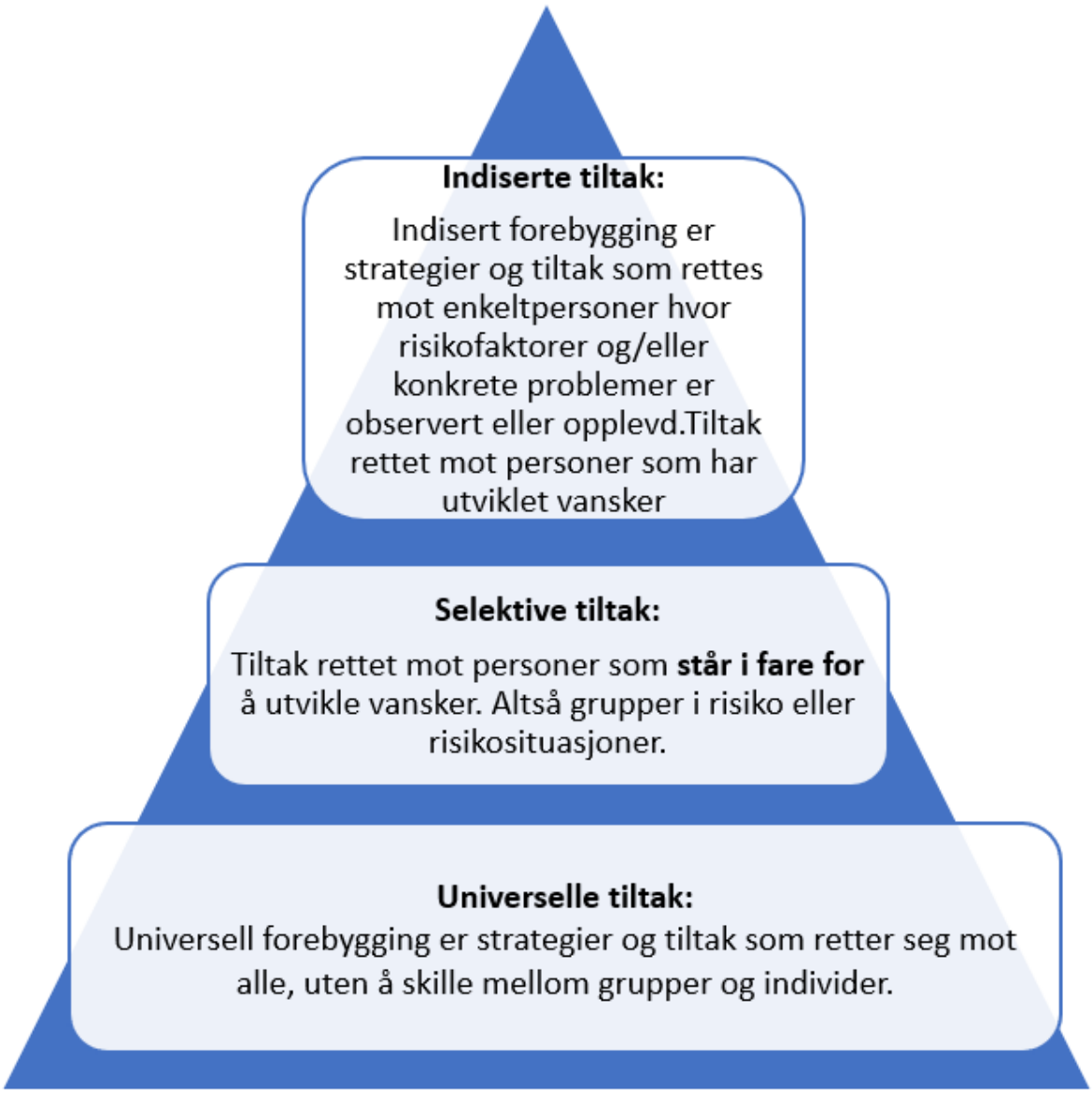
Videre har vi delt inn forebyggende innsats på nivåene universell, selektiv og indisert (også omtalt som indikativ eller indikert forebygging). Disse nivåene forklarer hvor innsats skal rettes.

- Universell – strategier og tiltak som retter seg mot hele befolkningsgrupper uten at man har identifisert individer eller grupper med forhøyet risiko.
- Selektiv – strategier og tiltak som rettes mot grupper med kjent og/eller forhøyet risiko for å utvikle ulike vansker.
- Indisert – strategier og tiltak som retter mot enkeltpersoner hvor risikofaktorer og/eller konkrete problemer er observert eller opplevd.

I Sortland kommune er universell forebygging, strategier og tiltak rettet mot hele befolkningsgrupper, et overordnet mål i plan for forebyggende arbeid. Allikevel må vi huske på tilfeller hvor forebyggende arbeid krever innsats på selektivt og indikativt nivå. Dette er områder hvor det kan kreve ekstra innsats på ulike områder over tid, spesielt indisert nivå.

Innhentet datamateriale fra ulike kartlegginger og tilbakemeldinger gir oss et godt grunnlag for hvordan man organiserer det forebyggende arbeidet. Uavhengig av dette vil det være behov for omprioritering av innsatsområder og personell som følge av nye trender og/eller utviklingstrekk i lokalsamfunnet. Plan for forebyggende arbeid har et overordnet blikk på tallmaterialet, men det understrekes at man må lytte til lokalkunnskap og vurdere omprioriteringer på bakgrunn av alvorlighetsgrad og behov.

Vi har også lagt til begrepet rus- og kriminalitetsforebygging for å understreke viktigheten i arbeidet og ressursbruk der forebygging ikke har vært tilstrekkelig. Rus- og kriminalitetsforebygging er innsats hvor formålet er å hindre at kriminelle handlinger finner sted eller gjentar seg. Denne innsatsen rettes gjerne inn mot miljøer eller situasjoner der det er høy risiko for kriminalitet.

3.5 Tilstøtende kommuneplaner

Sortland kommune har flere aktive kommuneplaner som har et sterkt forebyggende fokus, eller der forebyggende og helsefremmende arbeid er en viktig del. Derfor gir det også mening å beskrive disse i plan for forebyggende arbeid, for å støtte opp om kontinuitet i arbeid og oppfølging av planene.

"Kommuneplanens samfunnsdel: ILAG om framtidas sortland"

Målsetningene for planen er:

1. Sortlandssamfunnet er raust og helsefremmende.
2. I Sortlandssamfunnet skapes mestring, trivsel og grunnlag for livslang læring.
3. Sortlandssamfunnet er grønt, smart og bærekraftig.
4. Sortland kommune er en handlekraftig og innovativ organisasjon og samfunnsaktør.
5. Sortland er en motor i et attraktivt og vekstkraftig Vesterålen.

Planen beskriver en kommune og et samfunn som støtter innbyggerne i å leve gode liv, med god helse. Den bygger opp om næringsliv, natur, kulturliv, læring, og gode opplevelser, samtidig som det understrekes at *bærekraft* skal være en grunnleggende verdi i dette arbeidet. Planen forplikter til utvikling av aktiviteter og tjenester som fremmer fellesskap, inkludering og deltakelse for alle aldersgrupper. Innenforskap og like muligheter nevnes også som viktige verdier.

Kommunedelplan for kvalitet i barnehage og skole - KIBS - styres etter visjonen *"Alle barn og elever i barnehager og skoler i Sortland kommune skal oppleve et trygt, tilrettelagt og godt barnehage- og skolemiljø som fremmer læring, danning, trivsel og helse - dette gjelder både det fysiske og sosiale miljøet."* En del av jobben skal være å se hele utdanningsløpet i sammenheng, som skal gi et godt handlingsrom for et helhetlig, langsiktig, og systematisk arbeid.

Svært mye av dette helhetlige, langsiktige og systematiske arbeidet er også både forebyggende og helsefremmende. Barnehager og skoler er i seg selv arenaer som er sterkt forebyggende og helsefremmende, samtidig som de også byr på andre utfordringer. KIBS peker ut tre fokusområder; *lek- og læringsmiljø*, *livsmestring og folkehelse*, og *tidlig innsats*.

STOLT er Sortland kommunes oppvekstplan for 2014-2030. Denne planen har hatt et svært bredt medvirkningsarbeid fra befolkningen, og spesielt barn og unge. Planen har et stort fokus på folkehelse og forebygging. Foreslåtte tiltak i planen kommer fra befolkningen og tar utgangspunkt i deres tanker om hva som vil være gode forebyggende og helsefremmende tiltak for dem, innenfor ulike tema. Plan for forebyggende arbeid har til hensikt å inkludere STOLT i vurderingen av prioriterte tiltak.

Kommunedelplan for Helse, Omsorg og Folkehelse (2014 - 2030)

Planen skal medvirke til at Sortland kommune sine innbyggere er aktive mennesker som tar selvstendige ansvar for egen helse. Helse og omsorgstjenesten er basert på allment aksepterte prinsipper og samordnes ut fra brukernes egne ønsker. Alle skal bo lengst mulig i eget hjem basert på god livskvalitet. Helsetjenesten må endre fokus fra syk til frisk ved å ta vare på det friske for å forebygge sykdom. Det skal være et større fokus på prinsippet friskhet og bedre folkehelse, og et tverrfaglig og tverretatlig fokus på forebygging.

4 Styrende verdier for planarbeidet

Barn og unge skal møtes med trygghet, kjærlighet og forståelse. I Sortland kommune mener vi at trygge voksne gir trygge barn. Barnevernsloven setter barnas behov i sentrum og retter fokus på forebygging og tidlig innsats. I lovverket understrekes og tydeliggjøres kommunens ansvar i det generelle forebyggende arbeidet. Arbeidet med forebygging og tidlig innsats skal bidra til at barn og unge får gode og trygge oppvekstvilkår, og det skal fremme innenforskap i Sortland. Med innenforskap mener vi at barn og unge er inkludert, opplever mening og får dekket behovet for tilknytning og tilhørighet. Fravær av mening, tilknytning og tilhørighet bidrar til å danne utenforskap. Tilgang på trygge, gode relasjoner gir ringvirkninger og har stor betydning for barn og unges oppvekstvilkår. Kommunen skal etter folkehelseloven være særlig oppmerksom på trekk ved utviklingen som opprettholder sosiale helseforskjeller. Å redusere ulikhet er avgjørende for å sørge for bedre helse i befolkningen og styrke lokalsamfunnets robusthet. FNs bærekraftsmål og FNs barnekonvensjon er også styrende for arbeidet med denne planen.

4.1 Inkludering

Inkludering er svært viktig for *innenforskap*. Mange personer har på ulike måter et dårligere utgangspunkt enn gjennomsnittet, og har behov for å bli "husket på" for å få samme muligheter som andre. Like muligheter krever forskjellsbehandling. FNs Bærekraftsmål 10 handler om å sikre like muligheter og redusere forskjeller i levekår. Det innebærer å sikre myndiggjøring og fremme sosial, økonomisk og politisk inkludering av alle. Myndiggjøring er å gi ansvar, frihet og makt over eget liv, kontroll over beslutninger og handlinger som virker inn på en persons helse og liv.

Et inkluderende fellesskap for barn og unge handler om at de skal oppleve at de har en naturlig plass i samfunnet.

4.2 Likestilling

FNs Bærekraftsmål 8 setter fokus på likestilling og har et mål om reduksjon av andel unge som verken er i arbeid, under utdanning eller opplæring.

Likestilling betyr at alle personer skal ha like rettigheter og muligheter i samfunnet, uavhengig av blant annet kjønn, funksjonsevne, seksuell orientering, alder, etnisitet og religionstilhørighet. Likestilling er en viktig menneskerett definert av FN. Minoritetsstress er den tilleggsbelastningen stigmatiserte grupper utsettes for på grunn av sin minoritetsposisjon, og det har stor innvirkning på helse og mulighet for å være i innenforskap.

Kjønnsnormer bidrar til å begrense barn og unges mulighetsrom fra tidlig alder av. NOU 2019:19 slår fast at forventninger i samfunnet er tydelig kjønnet. For jenter er en av hovedutfordringene strenge krav, stress og press, mens for gutter er en av hovedutfordringene trange rammer med snevre normer for maskulinitet. Hvordan kjønn formidles, forstås og synliggjøres påvirkes av samfunnets raske endringer som følge av globalisering, kommersialisering, forbrukerkultur og utviklingen av digitale medier. Barn og unge eksponeres i et stort omfang av seksualisert innhold, kroppspress og kjøpepress gjennom digitale medier og målrettet reklame. Det bidrar til å begrense mulighetsrommet for alle kjønn, der særlig jenter er mest utsatt.

I et helse- og livsløpsperspektiv er den korte oppsummeringen at menn dør, mens kvinner lider. Menn lever kortere enn kvinner og de sosiale helseforskjellene er større blant menn enn kvinner, når man ser på forventet levealder etter utdanning og inntekt.

Sosiale ulikheter blant voksne speiler barndommen. Er man fattig som barn er det svært stor sannsynlighet for at man forblir fattig som voksen. Økonomi kan ha mye å si for deltakelse i samfunnet, og kan være en betydelig risikofaktor for utenforskap.

4.3 Medvirkning

FNs barnekonvensjon Artikkel 12 fastslår barnets rett til å gi uttrykk for sin mening, og at deres meninger skal bli tatt på alvor. Barn og unge skal oppleve at de er betydningsfulle og blir tatt på alvor. Voksne skal legge til rette slik at barn og unge blir gitt ansvar og får reell mulighet til medvirkning i hverdagen. Barn skal lære å ta hensyn til hverandre og respektere ulikheter.

4.4 Barnets beste

Barnekonvensjonens artikkel 3 vektlegger barnets beste - at voksne skal gjøre det som er best for barn ved alle handlinger og avgjørelser som berører barn. Barnelovens §31-33 beskriver også at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører og angår barn. Før foreldre eller andre treffer avgjørelse om personlige forhold for barnet, har barnet rett til å få informasjon og mulighet til å bli hørt. Retten til å bli hørt blir sterkere jo eldre barnet blir.

5 Hvor er vi og hvor vil vi?

For å danne en retning for det forebyggende arbeidet for barn og unge, er det viktig for hele Sortlandssamfunnet å vite noe om hva som skaper en god oppvekst, hvordan situasjonen er nå og hva de viktigste utfordringene er.

5.1 Hva er viktig for å ha en trygg og god oppvekst, en «god grunnmur»?

Det å bidra til at barn har det bra i oppveksten er en av de viktigste oppgavene samfunnet har. Gjennom forskning vet man ganske mye om hvilke områder av oppveksten som har mest å si for at en barndom blir god.

Familien: Trygg tilknytning og et trygt hjemmemiljø

Det å ha *trygge og gode voksne* som er der for barnet, støtter og trøster, dekker behov for mat, varme, en seng, men også behov for å bli møtt på følelser, og å bli «sett» er viktige ting. Dette har en veldig stor påvirkning på hvordan barnet ser på seg selv og tenker om seg selv, etter hvert som det vokser opp. Hjelp til å takle vonde følelser, og å glede seg sammen over gode følelser er viktig for en god utvikling av identitet og selvfølelse.

Det å føle seg *trygg der man bor*, innenfor og utenfor hjemmet – i motsetning til utrygg eller redd – er også viktig for alle barn og voksne. Trygghet gir mulighet for hvile og ro, og barn som voksne trenger trygghet for å være i stand til å lære, leke, skape relasjoner, håndtere utfordringer og mye annet.

Det å forhindre psykisk uhelse hos foreldre er også en viktig del av dette, fordi foreldre som har det bra har bedre forutsetninger for å gi god omsorg.

Relasjoner: tilhørighet, delaktighet

Kontakt med andre mennesker, både gode og nære samtaler med venner, men også det å «slå av en prat» med noen man ikke kjenner så godt er viktig for vår psykiske *og fysiske* helse. Det å få til å skape (om så noen få) gode relasjoner har mye å si. Med en eller flere gode venner har man større sjanse til å få et godt liv.

Det å sørge for gode muligheter til at barn og unge kan skape *vennskap og knytte bån*d er en viktig oppgave. Mange danner vennskap i barnehage og skole, og de aller fleste gjør det. Noen kan streve med å få venner i sin skoleklasse, og da er det viktig med muligheter til å møte andre barn.

Å føle *tilhørighet* er tett knyttet til relasjoner, men handler også om følelsen av å være en del av et «oss» eller «vi». Dette er også viktig for vår utvikling av identitet og opplevelse av trygghet. Det har også mange lag eller nivåer, ut fra hvor stort man tenker. Vi kan oppleve tilhørighet til verden, landet eller byen vi bor i, fotballaget vi heier på. Det å mangle opplevelse av tilhørighet øker sjansen for at man trekker til andre grupper «utenfor samfunnet», som kanskje er knyttet til kriminalitet eller rusmiljøer.

Integritet: Autonomi, sunne grenser, ansvar og mestring

Autonomi er å ha mulighet til å velge selv i det som angår en selv. Opplevelsen av å ha valg i det som gjelder en selv er viktig for alle, og har stor påvirkning på hvordan vi har det. Barn som opplever å kunne

bestemme en del selv i sine liv har større sjanser til å lære hvordan verden fungerer, og at de kan påvirke sine omgivelser.

Integritet – det å være «hel» i seg selv, styrke til å vise hvem man er og at dine grenser er noe du holder fast ved. Sunne grenser for barn handler blant annet om barns opplevelse av at det er noen ting man ikke får lov til, og at trygge voksenpersoner sørger for at barna er trygge, samtidig som man også får utfordret seg og utforsket verden nok til å bli kjent i den, med både gode og ubehagelige sider.

Ansvar, tilpasset egne evner: Livet handler ikke bare om å ha det behagelig, men også å håndtere det som er ubehagelig. Det handler ikke kun om å få, men også om å se verdien i å gi, og å lære å gjøre noe man ikke har lyst til nå, for å oppnå noe som er bra i fremtiden. Barn vokser mye når de får ansvar de er i stand til å ha.

Alle trenger å ha noe de føler seg god i – å *mestre*. Det har mye å si for hvordan vi tenker om oss selv, og hvordan vi tenker at andre tenker om oss. Det å få muligheten til å teste så mange evner og aktiviteter som mulig, gjør at det er mer sannsynlig at man finner noe man liker og får til.

Inkludering: bred favn og stor takhøyde. *Innenforskap* krever rom til de som er annerledes.

Inkludering er et viktig prinsipp for det pedagogiske arbeidet, målet er å bidra til et mer inkluderende og bærekraftig samfunn. Gode muligheter til å oppleve mestring sammen med andre er viktig. Et annet viktig prinsipp for inkludering er universell utforming. Det dreier seg om viktigheten av at ingen møter fysiske hindringer som gjør at de utestenges fra å kunne delta i samfunnet. Ved å ha en universell tankegang i videreutviklingen av samfunnet, vil flest mulig barn og unge kunne delta på lik linje.

For barnehage og skole kan vi dele inkludering inn i tre dimensjoner: kulturell, faglig og sosial. Felles for disse er at barn skal oppleve god helse, trivsel, tilhørighet og mulighet for læring. Trivsel og tilhørighet ivaretas gjennom det *sosiale*. Det *kulturelle* ivaretas i et læringsmiljø barn og unge kan kjenne seg igjen, og hvor mangfoldet respekteres og understøttes. *Faglig inkludering* er at skolen tilrettelegger læringsmiljøet slik at den enkelte elev i størst mulig grad får utnyttet sitt potensial for læring.

Voksne har en avgjørende betydning for barna de omgås. Hvert barn har både gode og dårlige erfaringer som en ikke alltid har oversikt over. Alle barn har behov for å oppleve mestring. Barn kan ha behov for særlig oppmerksomhet for å føle seg inkludert. Det kan også gjelde barn man antar ikke har slike behov. Derfor er det viktig at hver enkelt voksen forstår sin egen rolle i relasjonen til barnet. Det å forstå andre mennesker og være «gode hjelpere» kan være krevende. Barn trenger voksne som ser, forstår og handler riktig. Inkludering er grunnleggende, og det å se og forstå hvordan barna har det er en forutsetning for dette.

I mange ulike arenaer, både sosialt, på skolen og fritid for øvrig er det viktig for barn og unges selvfølelse å oppleve støtte, ansvar og forventninger ut fra egne forutsetninger. Støtten kan ha flere former, blant annet faglig, sosial og emosjonell. Emosjonell støtte forståes som at barnet opplever at den voksne oppmuntrer, påpeker fremgang, skaper tro på seg selv og stimulerer til å ikke gi opp. Forskningen beskriver «tilhørighet» som følelsen av å være likt, respektert og verdsatt av andre.

Økonomi

Økonomi har stor betydning for livskvalitet. Vi vet at dårlig råd både er til hinder for å delta i fritidsaktiviteter, være med på sosiale hendelser, og generelt å gjøre ting sammen med andre utenfor hjemmet, eller som involverer noe man må betale for. Vi vet også at opplevelse av å ha svært dårlig råd gjør at det er vanskeligere å ta gode valg, takle vanskelige situasjoner og følelser. Personer med dårlig

råd kan ofte streve med å planlegge, fordi mye av tankekapasiteten er brukt til å være i overlevelsesmodus: «hvordan skal jeg klare meg til neste uke?». Dårlig råd bør ikke være til hinder for deltakelse og tilhørighet i samfunnet.

Fritid:

Tilgjengelige fritidstilbud er viktig og nødvendig. Hvis barn og unge har for dårlig tilgang til noe meningsfullt å gjøre, er veien betydelig kortere til utenforskap, emosjonelle vansker, ensomhet, kriminalitet og/eller rus og avhengighetsutfordringer. Noe av det aller viktigste med fritidstilbud og aktiviteter er mulighetene til mestring, tilhørighet, glede og egenutvikling. I overgangen mellom barneidrett og ungdomsidrett er det uttalt av ungdommer at det ofte skjer en vridning i fokus fra lek til konkurranse. Dermed mister man mange av de som ikke ønsker å "satse". Det må være aksept for at barn og unge har flere ulike interesseområder, og ikke ønsker å satse spesifikt på ett. De som er med fordi det er gøy må også ha gode tilbud.

5.2 Kjennskap til situasjonen slik den er nå

Det finnes datamateriale fra flere undersøkelser av levekår i Sortland kommune. Ungdomsrådet og NAV har i tillegg arbeidet med å innhente tilbakemeldinger fra ungdom. Utfordringsbildet er bredt og i det forebyggende arbeidet må enkelte områder prioriteres høyere enn andre.

5.2.1 Data

Ungdata

Ungdata er lokale barn- og ungdomsundersøkelser der skoleelever over hele landet svarer på spørsmål om hvordan de har det, og hva de driver med på fritiden. Undersøkelsene er tilpasset barn og ungdom på mellomtrinnet (5.-7.-trinn), ungdomstrinnet og i videregående opplæring.

Folkehelseprofil

Folkehelseprofilen er et bidrag til kommunens arbeid med å skaffe oversikt over helsetilstanden i befolkningen og faktorer som påvirker denne.

Oppvekstprofil

Oppvekstprofilen viser noen av kommunens styrker og utfordringer, og kan benyttes i planarbeidet for barn og unge og deres oppvekstmiljø. Indikatorene som presenteres i profilen er valgt med tanke på å fremme barn og unges oppvekstmiljø, og må tolkes i lys av kunnskap om lokale forhold.

5.2.2 Tilbakemelding fra ungdommer

Fra ungdomsrådet

Tilbakemeldinger fra barn og ungdom er viktige for at det forebyggende arbeidet skal svare til forventninger og ønsker fra målgruppen. I utarbeidelsen av denne planen medvirkning vært organisert gjennom Sortland ungdomsråd.

Ungdomspolitisk dag ble arrangert 06.02.23 for å finne ut hva ungdommene i kommunen mener om forskjellige tema som angår dem. Dette beskrives i en egen rapport som er tilgjengelig på kommunens hjemmeside. Arrangementet ble gjennomført av Sortland ungdomsråd, med hjelp fra Med ungdom i Fokus. Med bakgrunn i ungdataundersøkelsen ble *miljø, fritidstilbud og informasjon* valgt som prioriterte tema.

Ungdomsrådet beskriver ulik kjennskap og holdninger om blant annet mobbing. De viser også til at elevenes oppfatning er at det er vekslende i hvor stor grad lærere og skolen tar dette på alvor. I den grad dette stemmer, ønsker ungdommene at lærere skal ta mobbingen mer på alvor.

Elevene beskriver misnøye med fritidstilbud og kollektivtilbud. Blant annet uttrykker de mangel på lavterskeltilbud for de som ikke ønsker å satse, men holder på med en aktivitet fordi det er gøy. De etterlyser også bedre informasjon om lag og foreningers tilbud. Elevene var overrasket over hvor mange fritidstilbud gjennom lag og foreninger som finnes i Sortland. De etterlyste bedre informasjon om disse. I tillegg ønsker ungdommene aktivitetsdager for å bli bedre kjent med lag og foreninger i Sortland.

Fra ungdom i utenforskap

NAV har et prosjekt pågående fra 2021-2024, UNG-strategi, for å bedre forstå hva ungdom har behov for når de skal få hjelp til å komme tilbake til skole, aktivitet eller arbeid. En rekke ungdommer i utenforskap (mellom 18 og 30 år) og 60 ansatte fra ulike tjenester har gitt tilbakemeldinger. Felles for ungdommene er at de har stort behov for hjelp fra NAV, var lite selvstendige og langt utenfor "deltakelse i samfunnet".

Fra dette arbeidet kom det frem at ungdom ønsker blant annet:

- Større mangfold av gratis aktiviteter og fritidstilbud.
- Mer kunnskap om, og fokus på rusmidler og psykisk helse.
- At voksne snakker med ungdommene og følger med på hvordan de har det.

De beskriver også et behov for å bli sett, hørt og trodd på. De ønsker å føle at voksne bryr seg, og oppleve at det finnes hjelp - at det er håp. I tillegg ønsker de å bli inkludert i prosesser som angår dem, og at hele familier, ikke bare enkeltpersoner, skal være ivaretatt.

5.3 Hva er de viktigste utfordringene?

På bakgrunn av undersøkelser og tilbakemeldinger fra ungdommene selv har vi gjennom dialog med ansatte som arbeider med barn og unge i Sortland skapt oss et situasjonsbilde. Utfra situasjonsbildet har vi prioritert disse utfordringområdene: psykiske helseplager, mobbing, frafall i skole og deltakelse i idrett/fritidsorganisasjoner. Ved økt innsats på disse områdene håper vi på ringvirkninger som bidrar positivt på andre utfordringsområder som for eksempel rus, psykiske lidelser og fremtidstro.

Erfaringer fra skolehelsetjenesten og resultater fra UngData viser at det er en høy andel unge med psykiske helseplager i Sortland kommune sammenlignet med gjennomsnittet i hele landet. I UngData 2021 oppgir 24% av barn og unge i kommunen psykiske helseplager i Sortland, mot et landsgjennomsnitt på 16%.

Fremtidsutsiktene for barn som mobber eller blir mobbet er betydelig dårligere enn for barn som har et høyt nivå av psykiske symptomer, men som ikke mobber eller blir mobbet. Det er viktig å avdekke

mobbing tidlig og dette bør være et prioritert område. Både å mobbe og bli mobbet kan føre til en rekke uønskede helseutfordringer.

Personer som ikke har fullført videregående har gjennomsnittlig lavere inntekt, høyere arbeidsledighet og benytter seg oftere av offentlige stønader og trygd enn de som har fullført. I tillegg kan det være en personlig og økonomisk belastning for den enkelte ikke å ha fullført videregående opplæring.

Deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter er en viktig kilde til fellesskap, identitet og mestring, og det gir barn og ungdom ferdigheter de får bruk for senere i livet. Gode kultur-, idrett- og andre fritidstilbud er viktige mestringsarenaer for å utvikle sosial kompetanse, fysisk og/eller psykisk helse. For mange foresatte og deres barn er økonomi et hinder for deltakelse. Det er et viktig innsatsområde for å utjevne sosial ulikhet i organiserte fritidsaktiviteter, slik at alle barn får økt mulighet til å utvikle seg selv.

6 Målsettinger

Oppvekstplanen STOLT snakker om at det krever en hel landsby å oppdra et barn. Vi ønsker å beskrive tiltak som når mange med et særlig fokus på voksne og voksnes rolle i barn og unges liv. Det betyr at vi skal jobbe for at alle voksne tar ansvar for alle barns utvikling og tilbud. Barn og unge ser til de voksne som rollemodeller. Da er vi avhengige av at voksne tar et kollektivt ansvar, både privat og i fellesskapet. Vi har tatt utgangspunktet i målsettingene i KIBS (*Kommunedelplan for kvalitet i barnehage og skole*) og omformulert disse til å omfatte hele oppvekstløpet, fra barnet i mors liv til det står på "egne bein" i voksenlivet. Med voksne mener vi alle voksne som har relasjon til og betydning for barn og unge.

- Barn og unge skal møte trygge og tydelige voksne.
- Barn og unge skal oppleve anerkjennelse i et inkluderende fellesskap gjennom hele oppveksten.
- Barn og unge skal være trygge og engasjerte og bidra med sine styrker inn i fellesskapet.
- Barn og unge skal møte et oppvekstmiljø som gir et solid grunnlag for sunn og god fysisk og psykisk helse.
- Barn og unge skal møte høye og realistiske forventninger i en kultur som bygger opp om mestring.
- Barn og unge skal utfra egne forutsetninger utvikle seg i et inkluderende fellesskap.
- Barn og unge skal oppleve et lokalsamfunn som gir retning til en trygg og meningsfull oppvekst.

7 Hvordan skal vi gjøre det?

I utviklingen av tiltaksplanen har vi kartlagt eksisterende tiltak og tilbud. Gjennom en medvirkningsprosess har vi involvert alle tjenester som arbeider med barn og unge, ungdomsråd, eldreråd og rådet for personer med funksjonsnedsettelse. I tillegg har vi tatt utgangspunkt i tiltaksforslag i kommunedelplanen STOLT. Summen av disse tiltakene har vi sett opp mot intensjonene i de statlige føringene nevnt i punkt 3.3.

Tiltakene har vi kategorisert i foreldrestyrking, profesjonsstyrking, systematisk arbeid og samhandling, aktiviteter og veiledning barn og unge.

7.1 Foreldrestyrking

Gode foreldreferdigheter og positive relasjoner i familien er avgjørende for barns utvikling. Det har alltid vært krevende å være forelder, men det er kanskje mer komplisert og krevende i dag enn det har vært før.

Foreldre står i en særskilt posisjon for barn, og er den viktigste påvirkningsfaktor for barns liv. I KIBS - kommunedelplanen for kvalitet i barnehage og skole er samarbeid med hjemmet sammen med sterke profesjonssfelleskap grunnmuren i planen. Det felles ansvaret og nære samarbeidet er essensielt for å kunne støtte barnets utvikling.

Vi har hatt et særlig fokus på tiltak rettet mot foreldreferdigheter og å trygge foreldrene i sin rolle.

7.2 Profesjonsstyrking

Alle barn og unge skal bli sett og møtt. De skal få den hjelpen de trenger, når de trenger den. Dette innebærer at alle ansatte som arbeider med barn og unge må ha felles forståelse og kultur for inkludering, og sette søkelys på forebyggende og systematisk arbeid i hele oppvekstløpet. Kompetansen bør være så nær barna som mulig, og vi må arbeide systematisk med kompetanseheving.

God kvalitet i tjenestene som møter alle barn og unge er universelt forebyggende. For jordmortjenesten, helsestasjon og skolehelsetjeneste betyr det å opprette god kontakt, gi god oppfølging og veiledning fra før barnet blir født og helt fram til ungdomstiden. Med fokus på å styrke foreldrene i foreldrerollen. For barnehage og skole vil god kvalitet være å yte god omsorg, sørge for gode lek og læringsmiljø, bidra til livsmestring og folkehelse, og tidlig innsats.

Nasjonale faglige retningslinjer for helsestasjons- og skolehelstjenesten, HFU, Svangerskapsomsorgen og handlingsplan for KIBS beskriver hvordan vi skal arbeide for å nå denne målsettingen. Hvor det fremgår at en i hovedsak skal ha fokus på helsefremmende og forebyggende arbeid og styrke barnehager og skoler i sitt arbeid med inkluderende praksis med særlig fokus på å forebygge utestengning, krenkelser og mobbing. Her er bruk av mobbeombudet i Troms og Finnmark sin OMNI-modell og deler av UDIRs kompetansepakke om inkluderende praksis, sentrale virkemidler.

7.3 Systematisk arbeid og samhandling

Systematisk arbeid og Samhandling

For at alle sektorer og tjenester som arbeider med barn og unge i Sortland kommune og samarbeidende tjenester til Sortland kommune, skal kunne samhandle på en best mulig måte, har vi i prosjektet Laget rundt barnet- Bedre tverrfaglig samhandling utviklet en samhandlingsmodell som skal synliggjøre hvordan planer, rutiner, møtearenaer og tiltak på ulike nivå sikrer at barn får hjelp til rett tid og at vi arbeider helhetlig og forebyggende. Modellen skal hjelpe Sortland kommune med å utvikle verktøy og kompetanse for å følge opp barn og familier som har behov for hjelp, styrke det tverrfaglige samarbeidet på tvers av tjenester og nivå og styrke brukermedvirkningen til barn og foresatte.

En sentral del av samhandlingsmodellen er BTI-handlingsveileder som vi innfører fra høsten 23 i Sortland kommune. Den skal anvendes av alle som arbeider med barn og unge i kommunen. Den vil være et sentralt tiltak for å sikre god kvalitet, systematikk og samhandling i arbeidet med utsatte barn og unge fra identifikasjon til omfattende tverrfaglig arbeid.

7.3.1 Samhandlingsarenaer

I forarbeid til BTI/BTS ble det gjennomført en undersøkelse som avdekket manglende samhandling og samarbeid på systemnivå, altså *mellom* tjenester som jobber med barn og unge. Arbeidsgruppene i Laget rundt barnet er lagt til i den opprinnelige strukturen for forebyggende arbeid med formål å styrke systemisk samhandling og samarbeid.

1. Kommunedirektørens ledergruppe

Består av kommunedirektør, kommunalsjef Oppvekst, kommunalsjef Helse og Omsorg, kommunalsjef Økonomi, kommunalsjef HR og service og kommunalsjef Teknisk og

samfunnsutvikling. Kommunedirektørens ledergruppe møtes ukentlig og drøfter alle type saker på et overordnet nivå.

2. Politirådet

Er styringsgruppen i Sortland kommunes SLT-arbeid og har ansvar for mål og prioriteringer for rus og kriminalitetsforebygging i kommunen og innlemme dette i planverket.

Ordfører er leder i politirådet. Kommunedirektør, kommunalsjef Oppvekst, kommunalsjef Helse og Omsorg, lensmann, politikontakt og SLT-koordinator er medlemmer i rådet.

SLT står for Samordningsmodell for lokale, forebyggende tiltak mot rus- og kriminalitet.

3. Koordinerende enhet (KE)

I Sortland kommune er Tjenestekontoret koordinerende enhet og har det overordna kommunale ansvaret for habilitering og rehabilitering i kommunen og er bindeleddet til spesialisthelsetjenestens koordinerende enhet og regionalt koordinerende enhet.

Koordinerende enhet skal bidra til at alle som bor i Sortland kommune og har behov for koordinering av tjenester, skal få hjelp uavhengig av type behov eller tjeneste. Den koordinerende enheten skal bidra til at tjenestene blir lettere tilgjengelig for publikum.

4. FORBUS

Forebyggende forum for arbeidet med barn og unge. Kommunalsjef oppvekst, kommunalsjef helse, leder NAV, folkehelsekoordinator, leder PPD, SLT-koordinator, politirepresentant, ledende helsesykepleier, direktør Kulturfabrikken, kommunepsykolog og leder barnevernstjenesten.

5. Plangruppe Laget rundt barnet

Sammensatt gruppe av ledere og ansatte i skole, barnehage, helse, PPD, barnevern og NAV som møtes 2 ganger i året. Dette er et drøftende organ for arbeidet med barn og unge i Sortland kommune.

6. Arbeidsutvalg Laget rundt barnet

Består av representanter fra barnehage, skole, helse, barnevern, PPD, SLT-koordinator og oppvekst. Møtes 4 ganger årlig. Arbeidsutvalget har det praktiske ansvaret for implementeringen av Laget rundt barnet og å koordinere det forebyggende arbeidet i kommunen. Har et særskilt ansvar for å kontrollere og revidere samhandlingsmodell, BTI handlingsveileder og plan for forebygging, og følge opp tiltak knyttet til plan for forebygging.

7.4 Aktiviteter

Deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter er en viktig kilde til fellesskap, identitet og mestring, og det gir barn og ungdom ferdigheter de får bruk for senere i livet. Gode kultur-, idrett- og andre fritidstilbud er viktige mestringsarenaer for å utvikle sosial kompetanse, fysisk og/eller psykisk helse og oppleve mening. For mange foresatte og deres barn er økonomi et hinder for deltakelse. Det er et viktig innsatsområde for å utjevne sosial ulikhet i deltakelse i fritidsaktiviteter, slik at alle barn får økt mulighet til å utvikle seg selv.

For å sørge for at alle barn og unge har mulighet til en aktiv og meningsfull fritid der de opplever å bli utfordret, opplever mestring og inkludering, fokuserer vi på tiltak som muliggjør dette. Dette strekker seg fra støtteordninger som stimulerer til at alle kan delta uavhengig av blant annet økonomiske eller fysiske forutsetninger til konkrete aktivitetstilbud.

7.5 Veiledning barn og unge

Barn og unge bør, ved behov, få tilbud om veiledning og undervisning utover det ordinære opplæringstilbudet. Dette gjelder i hovedsak områder som krever spesiell kompetanse, eller der veiledningen er for de som er i risiko for skjevutvikling.

7.6 Tiltaksoversikt

Status **Kategori**	**Tema: Aktivitet**	**Enhet**	**Kobling/ beskrivelse**
Forslag Selektiv	Aktivitet for alle	Helse og omsorg og oppvekst.	Tilbud for barn og unge som ikke finner seg til rette i ordinært tilbud.
Forslag Universell	Praktisk bistand	Kulturfabrikken KF	Lavterskel støtteording for barn og unge som trenger praktisk for å delta i fritidsaktiviteter. Må utarbeides.
Forslag Universell	Åpent hus: Reetablering og forankring av tidligere konsept	Kulturfabrikken KF	Åpent Hus - Sortland kommune
Forslag Indisert	Støtteordning deltagelse idrett/kultur	Alle	Lavterskel støtteording for barn og unge som trenger praktisk for å delta i fritidsaktiviteter Må utarbeides.
Igangsatt Selektiv	Gatelag	Helse og omsorg	Gatelagene er en arena hvor mennesker med rusrelaterte utfordringer får faste rutiner, meningsfull aktivitet og følelse av mestring.
Igangsatt Universell	Ungdomsfabrikken – tilbud om aktiviteter på fritiden	Kulturfabrikken KF	Ungdomsfabrikken - Sortland kommune
Igangsatt Indisert	Avlastingstilbud, Støttekontaktordning barn	Tjenestekontoret, barnevern	Spør tjenestekontor om beskrivelse

Igangsatt Universell	Ungdomsklubben helger . Ungdomsfabrikken hverdager.	Kulturfabrikken	Ungdomsfabrikken - Sortland kommune
Igangsatt Universell	Sommerskole eller sommerleir/aktivitet	Oppvekst	Vil din klubb, lag eller forening være med å lage sommerskole? - Sortland kommune
Planlagt Universell	Oversikt fritidstilbud barn og unge	Kulturfabrikken	Eksempel: Ungfritid
Status **Kategori**	**Tema: Foreldrestyrking**	**Enhet**	**Kobling/ beskrivelse**
Forslag Universell	Foreldremøtetema årshjul "Æ E FORELDER"	Oppvekst og helse og omsorg	Æ e forelder
Forslag Universell	COS-kurs (foreldreveiledning)	Helse og omsorg	Tilbud til alle foreldre til barn 0-1år COS kurs Sortland kommune
Forslag Indisert	ICDP (foreldrerolle)	Helse og omsorg	Hjem – ICDP Norge
Forslag Universell	Åpen barnehage	Oppvekst	Forslag forebyggende plan Åpen barnehage - Sortland kommune
Forslag Selektiv	Barselsgruppe for menn	Helse og omsorg	Fedregrupper: fokus på farsrollen
Forslag Universell	Matsentral	Frivillig organisasjon	Sortland frivilligsentral tilbyr lunsj og sosialt treff hver onsdag til de som ikke er i skole eller jobb. Utdeling av matposer til enslige og barnefamilier som har det vanskelig og trenger bistand.
Forslag Universell	Helårs SFO	Oppvekst	Tilbud om SFO også i juli.
Igangsatt Selektiv	COS-kurs (foreldreveiledning)	Helse og omsorg	Trygghetssirkelen - COS

Igangsatt Universell	EPDS Screening (Edinburg postnatal depresjons skåre) før og etter fødsel	Helse, psykisk helse, skole?	EPDS - info
Igangsatt Indisert	PMTO	Helse og omsorg og oppvekst	pmto.no
Igangsatt Selektiv	Redusert foreldrebetaling SFO og barnehage	Oppvekst	Barn og skole - Sortland kommune
Igangsatt Universell	Kravlekafe	Kulturfabrikken	Kravlekafe
Status **Kategori**	**Tema: Profesjonsstyrking**	**Enhet**	**Kobling/ beskrivelse**
Forslag Selektiv	Et lavterskeltilbud	Helse og omsorg og Oppvekst	Et lavterskeltilbud
Forslag Universell	COS -ansatte skole og barnehage	Helse og omsorg og Oppvekst	Trygghetssirkelen - COS
Igangsatt Selektiv	Konsultasjonsteam vold og overgrep	Helse og omsorg	Konsultasjonsteam
Igangsatt Universell	Barn som pårørende	Helse og omsorg	Barn som pårørende - Sortland kommune
Igangsatt Selektiv	Barne- og ungdomslos til 25	Helse	LOS-funksjonen
Igangsatt Universell	Handlingshjulet - innarbeides i BTI-handlingsveileder	Oppvekst	BTI handlingsveileder - Sortland kommune
Igangsatt Selektiv	VIVAT selvmordsforebygging	Helse og omsorg	https://vivatselvmordsforebygging.net/
Planlagt Universell	Inkluderende praksis (OMNI)	Oppvekst	Omni-modellen (omnimodellen.no)

Planlagt Universell	BTI handlingsveilederen	Oppvekst, helse og omsorg, NAV og barnevern	BTI handlingsveileder - Sortland kommune
Status **Kategori**	**Tema: System**	**Enhet**	**Kobling/ beskrivelse**
Planlagt Universell	Kartleggingshjul	Oppvekst og helse og omsorg	Kartleggingshjul
Igangsatt Universell	Etablere gode samarbeid hjem – barnehage/skole jmf KIBS	Oppvekst	Handlingsplan KIBS
Igangsatt Universell	Retningslinjer helhetlig opplæringsløp	Oppvekst	I Compilo: Retningslinje for overganger helhetlig opplæringsløp - Compilo (ksx.no)
Forslag Indisert	Foyer	Helse og omsorg	Tilbud til ungdom mellom 16 og 25 år som har behov for bolig og som er motiverte og har behov for støtte og veiledning på flere livsområder. Beskrivelse.
Igangsatt Universell	Partnerskapsavtale mot mobbing	Avklares i løpet av høst 23	Partnerskap mot mobbing
Planlagt Universell	Ungdata og ungdata junior – undersøkelse annenhvert år	Oppvekst, helse, kulturfabrikken, frivillige lag og foreninger	Ungdata 2022: ungdomsskole, videregående, barneskole
Status **Kategori**	**Tema: Veiledning**	**Enhet**	**Kobling/ beskrivelse**
Forslag Selektiv	Kurs "Bryt voldsarven"	Helse og omsorg	Bryt voldsarven
Forslag Indisert	HAP- hasjavvenningskurs	Helse og omsorg	Rusinfo
Igangsatt Universell	«Æ E MÆ»	Helse og omsorg og oppvekst	Æ e Mæ: barnehage, grunnskole, VGS

Igangsatt Universell	Helsestasjon for ungdom	Helse og omsorg	HFU
Igangsatt Selektiv	Ungdomsteam på NAV Sortland	NAV/avd psykisk helse	Ungdomsteamet NAV Sortland - Sortland kommune
Igangsatt Indisert	Rådgivende enhet for russaker	Helse og omsorg	Rådgivende enhet russaker
Igangsatt Indisert	Kurs i bekymringsmestring (17-18)	Samarbeid helse og oppvekst og VGS	Bekymringsmestringskurs - info
Igangsatt Universell	VIP Veiledning og informasjon om psykisk helse VG1	Helse og omsorg	VIP - info om programmet
Igangsatt Selektiv	Inn på tunet	Inn på tunet	https://innpatunet.no/
Igangsatt Indisert	De-fuse ved uventede dødsfall i rusmiljø	Helse og omsorg	Ivaretakelse av personer i rusmiljø som preges av uventet dødsfall. Tiltaket er et samarbeid med kriseteamet i Sortland kommune og opprettes ved behov.
Igangsatt Indisert	Naloksonprosjektet	Helse og omsorg	https://www.nalokson.uio.no/

7.6.1 Prioritering av foreslåtte tiltak

Arbeidsgruppa bak plan for forebyggende arbeid for barn og unge har utarbeidet denne prioriteringen av foreslåtte tiltak:

Prioritet	**Status** **Kategori**	**Tema: Aktivitet**	**Enhet**	**Kobling/ beskrivelse**
1	Forslag Universell	COS-kurs (foreldreveiledning)	Helse og omsorg	Tilbud til alle foreldre til barn 0-1år COS kurs Sortland kommune
2	Forslag	COS -ansatte skole og barnehage	Helse og omsorg og oppvekst	Trygghetssirkelen - COS

	Universell			
3	Forslag Selektiv	Et lavterskeltilbud	Helse og omsorg og oppvekst	Et lavterskeltilbud
4	Forslag Selektiv	Aktivitet for alle	Helse og omsorg og oppvekst	Tilbud for barn og unge som ikke finner seg til rette i ordinært tilbud.
5	Forslag Indisert	Støtteordning deltagelse idrett/kultur	Kulturfabrikken KF	Lavterskel støtteording for barn og unge som trenger praktisk og økonomisk støtte for å delta i fritidsaktiviteter. Må utarbeides.
6	Forslag Universell	Åpent hus: Reetablering og forankring av tidligere konsept	Kulturfabrikken KF	Åpent Hus - Sortland kommune
7	Forslag Universell	Åpen barnehage	Oppvekst	Forslag forebyggende plan Åpen barnehage - Sortland kommune
8	Forslag Indisert	ICDP (foreldrerolle)	Helse og omsorg	Hjem – ICDP Norge
9	Forslag Selektiv	Barselsgruppe for menn	Helse og omsorg	Fedregrupper: fokus på farsrollen
10	Forslag Indisert	Foyer	Helse og omsorg	Tilbud til ungdom mellom 16 og 25 år som har behov for bolig og som er motiverte og har behov for støtte og veiledning på flere livsområder. Beskrivelse.
11	Forslag Indisert	HAP-hasjavvenningskurs	Helse og omsorg	Rusinfo
12	Forslag Selektiv	Kurs "Bryt voldsarven"	Helse og omsorg	Bryt voldsarven
13	Forslag Universell	Foreldremøtetema årshjul "Æ E FORELDER"	Oppvekst og helse og omsorg	Æ e forelder

Vurderingsgrunnlag for foreslåtte prioriterte tiltak

- Vi kjenner til at effekten av tiltak er omtrent lik uavhengig av nivå av forebygging (universelt, selektivt eller indisert). Universelle tiltak når alle, og effekten i universelle tiltak har lengre varighet enn selektive eller indiserte tiltak. Det er stor enighet i fagfellesskapet om at man bør prioritere universelle forebyggende tiltak.
- Det er bred enighet om at forebygging har større effekt for samme innsats jo tidligere man setter inn tiltak. Dette betyr at jo lavere alderen er på den som "mottar" tiltaket, jo større effekt har det, for samme mengde ressurs og tidsbruk, så lenge tiltaket gjør det det skal.
- Kommunen har allerede kompetanse på noen av de foreslåtte tiltakene, blant annet COS og ICDP. Dette er tiltak som har et godt evidensgrunnlag. Det betyr at vi gjennom forskning har kunnet slå fast at dette er tiltak som har god effekt. Når vi allerede har kompetansen vil dette kunne gjøre tiltaket mindre kostbart å levere.
- Vi har hatt et ønske om å dekke de fleste viktige deler av oppveksten. Det å ha muligheter til å gi sine barn gode forutsetninger for god sosial utvikling, mulighet til aktivitet og deltakelse er viktig. Barn og unge må også ha muligheter til å oppleve mestring på mange ulike arenaer.
- Utfordringsbildet i kommunen har også hatt betydning for valg av prioritering av foreslåtte tiltak.

8 En levende fagplan

Kommunedirektør har ansvar for plan for forebyggende arbeid for barn og unge (2023-2033). Kommunalsjefene evaluerer hvert år tiltak i sin sektor og det legges fram en årlig rapport om oppfølgingen til kommunestyret. Årsrapporten skal legge frem status på tiltak og være koblet til det løpende oversiktsarbeidet og det systematiske arbeidet for barn og unge i kommunen.

Planen rulleres hvert andre år i ti-årsperioden. Årsrapporten danner grunnlag for revisjon.

9 Vedlegg

I vedlegg 1 kan du lese forslag fra barnevernet på tiltak og metoder som er aktuelle for kommunenes plan for forebyggende arbeid. Dokumentet er utarbeidet etter bestilling fra referansegruppen til Vesterålen barnevern.

Vedlegg 1

Vesterålen Barnevern, mars2023, Anbefalte tiltak og metoder